



ČASOMERNÝ PROZODICKÝ SYSTEM

PaedDr. Dana Mucsková

Obsah

I. Charakteristika

Prozódia

Časomiera

II. Základné znaky časomerného prozodického systému:

A. Časomiera a slabika

B. Móra a stopa

C. Pentameter a Hexameter

I. Charakteristika

- ❖ Podľa vzoru **antickej poézie** sa **časomerný prozodický systém** využíval **v období klasicizmu aj v slovenskej poézii**.
- ❖ **Prozódia** = typ výstavby verša /verš = riadok/, využíva najmä vlastnosti jazyka, ktoré predstavujú: striedanie prízvuchnej a neprízvuchnej slabiky alebo krátkej a dlhej, zvýšenú či zníženú vetnú intonáciu.
- ❖ V najväčšej miere našiel uplatnenie v tvorbe **Jána Hollého**. Časomieru využil aj **Ján Kollár v *Předzpěve Slávy dcery*** napísanej po česky.
- ❖ **Časomiera je však v rozpore s prirodzenými zvukovými vlastnosťami slovenčiny, preto sa v slovenskej poézii natrvalo neuplatnila**. I keď slovenčina má isté predpoklady na časomieru, lebo v porovnaní s inými jazykmi rozlišuje dlhé a krátke slabiky.
- ❖ V časomiere **nemusí byť rým**.

II. Základné znaky časomerného prozodického systému

- A. **Časomiera** - z názvu vieme vyčítať, že časomiera ráta čas, konkrétne **čas potrebný na vyslovenie slabiky**. Na vyslovenie dlhej slabiky potrebujeme 2x toľko času ako na vyslovenie krátkej slabiky. Vyslovte nahlas slovo láska a budete počuť rozdiel v dĺžke slabiky lás a ka.
- ❖ Časomerný veršový systém je **založený na striedaní krátkych a dlhých slabík**.
 - ❖ **Dlhá slabika môže byť prirodzene dlhá alebo polohovo dlhá** – keď za krátkou slabikou nasleduje po sebe skupina najmenej dvoch spoluhlások. Napr. v básni Jána Kollára:

Aj zde le/**ží zem/ ta**, před o/**kem mým/ slzy** ro/**nícím/**,

— U U / — — / — U U / — — / — U U / — —

B. Móra a stopa

- ❖ **Móra** – základná jednotka, ktorej zodpovedá jedna **krátka slabika**, napr. **milá**.
2x **móra** zodpovedá **dlhej slabike**, napr. **milá**.

To znamená, že: **krátka slabika = 1 móra**, označujeme „u“
dlhá slabika = 2 móry, označujeme „–“

leží
u –

- ❖ **Stopa** – vytvára ju móra. Slabiky sa vo veršoch spájajú do stôp. **Stopy sa zaraďujú do skupín podľa počtu mór**. Stopy poznáme:

a) 4-mórové /môžeme si zapamätať slovo SAD, ktoré je vytvorené začiatočnými písmenami stôp/:

spondej – – 2 dlhé slabiky, napr. „kráčíš“, dlhá slabika = 2 móry, takže **2+2 = 4 móry**

anapest UU – 2 krátke slabiky /**1+1 = 2**/ a 1 dlhá slabika /**2 móry**/ = **4 móry** „Vladimír“

daktyl – UU 1 dlhá slabika /**2 móry**/ a 2 krátke slabiky /**1+1 = 2**/ = **4 móry** „láskavo“

b) 3-mórové /T.J./:

trochej – U 1 dlhá slabika /**2 móry**/ a 1 krátka slabika /**1 móra**/ = **3 móry** „láska“

jamb U – 1 krátka slabika /**1 móra**/ a 1 dlhá slabika /**2 móry**/ = **3 móry** „nosí“

C. Pentameter a Hexameter

V súvislosti s časomerným veršovým systémom sa používajú dva druhy veršov: pentameter a hexameter.

- ❖ **Pentameter** – /z gréc. penta = päť; metron = miera/ = 5-stopový
- ❖ **Hexameter** – /z grec. hexa = šesť; metron = miera/ = 6-stopový
- ❖ **Dvojverš** v časomiere pozostávajúci z **hexametra a pentametra** /ako to máte uvedené ďalej v diele J. Kollára Slávy dcera/ sa nazýva **elegické distichon** /z gréc. stichos = riadok, duo = dva, elégia = žalospev/:

Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,

Hexameter /6 stôp/ – U U/ – – / – U U/ – – / – U U/ – – /

někdy kolébka, nyní národu mého rakev.

Pentameter /5 stôp/ – U U/ – U U/ – – / U U – / U U – /

Striedanie hexametra a pentametra, t.j. elegické distichon, zaznamenávame aj v diele Jána Hollého:

J. Hollý: Plač Matki Slávi

Náramním sa i Váh i siví Hron rútili vodstvom

– U / – U U / – U U / – U / – UU / – U /

A v hromadách mútně ňesli do Istra valí.

– U U / – – / U – / U U – / U U – /



ĎAKUJEM ZA POZORNOST

*„Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci
Operačného programu Ľudské zdroje.“*

mpc METODICKO
PEDAGOGICKÉ
CENTRUM

 MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

 EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

 OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE